

Helsinki 19.11.2015

Dnro 146/03/15

Viite: Sosiaali- ja terveysministeriön viestintäpäällikön Eriikka Koistisen viesti sähköpostitse johtaja Pirkko Nuolijärvelle, Sirkka Paikkalalle ja Aino Piehlille 11.11.2015.

Asia Lausuntopyyntö ”tulevien itsehallintoalueiden nimistä”

Sosiaali- ja terveysministeriö
Viestintäpäällikkö
Eriikka Koistinen
PL 33, 00023 VALTIONEUVOSTO

Lausunto tulevien itsehallinnollisten alueiden nimistä

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa tuleville ”itsehallintoalueille sopivasta yleisnimestä sekä ehdotuksia siitä, miten niiden paikalliset nimiyhdistelmät tulisi määrittää”. Ns. itsehallintoalueita perustetaan 18, ja niistä 15:lle tulee vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä niin, että lailla säädetään kolmesta alueesta, jotka järjestävät palvelut tukeutumalla johonkin toiseen alueeseen.

Suositus

Suositamme tulevien itsehallinnollisten alueiden nimeksi nykyisten maakuntien nimiä ja nimien perusosaksi eli yleisnimeksi sanaa *maakunta* (*landskap*), esim. *Varsinais-Suomen maakunta* (*landskapet Egentliga Finland*). Tämä edellyttää sitä, että maakuntien rajat eivät merkittävästi muutu.

Jos sosiaali- ja terveydenhuoltoalueille tarvitaan erillinen yleisnimi, suositamme sellaiseksi termiä *peruspalvelualue* (*omsorgsregion*). Tätä termiä suositamme käytettäväksi maakunnan nimen kanssa ilman *maakunta*-termiä, esimerkiksi ***Kainuun ja Pohjois-Karjalan peruspalvelualue*** (***Kajanalands och Norra Karelens omsorgsregion***). Tällöin termistä kävisi ilmi toiminnan erityisluonne.

Kun uudistus etenee ja hallinnollinen rakenne tarkentuu, ilmaantuu uusia nimeämistarpeita. Osallistumme mielellämme tarvittavien nimien ja termien pohdintaan.

Perustelut

Koko maata koskevien erilaisten hallinnollisten alueiden ja palvelujen nimien tulisi olla keskenään yhteensopivia ja paikantavia. Jotta valtakunnallisen, kaikkia koskevan uudistuksen toteuttamisessa onnistuttaisiin hyvin, on myös uusiin alueisiin ja hallinnon elimiin viittaavien nimien ja termien oltava asiallisia, selkeitä ja ymmärrettäviä hallintolain 9. §:n vaatimuksen mukaisesti. Kun hallintoa modernisoidaan, on olennaista

käyttää tuttuja termejä ja maantieteellisiä nimiä. Jos erilaisten uudistusten yhteydessä on jatkuvasti keksittävä uusia hallintotermejä, kielen sanavarat ehtyvät pian ja termit alkavat sekoittua keskenään. Myöskään sentyyppiset puhekieliset tai lyhenneilmaukset kuten *Siun sote* ja *Eksote* eivät täytä hyvän virkakielen vaatimuksia.

Jo edellisessä lausunnossamme 28/10/2015 (Dnro 139/03/15) totesimme, että termi *itsehallintoalue* ei sovi aiottuun tarkoitukseen, koska sitä on käytetty viittaamaan sellaisiin laajempiin alueellisiin kokonaisuuksiin, joilla on muista alueista poikkeavaa itsemääräämisoikeutta. Lisäksi suunniteltu aluejako ei koske Ahvenanmaata, josta vanhastaan on puhuttu itsehallintoalueena. Kielellisesti termi *itsehallintoalue* on pitkä, eikä siitä voi muodostaa luontevaa aluejaon ja toimielimen nimeä. Kansainväliselle yhteisölle *itsehallintoalue* antaisi väärän viestin näiden alueiden luonteesta.

Kun on selvinnyt, että uudet monitoimialaiset itsehallinnolliset alueet perustuvat nykyiseen maakuntajakoon, selvintä ja yksinkertaisinta on käyttää näistä hallinnollisista alueista samoja nimiä kuin maakunnistakin eli siirtyä suunnitelmissa käytetystä sanasta *itsehallintoalue* sanaan **maakunta**. Sana *maakunta* on entuudestaan tuttu ja ymmärrettävä. Se säilyttää yhteyden kuntiin ja yhteiseen identiteettiin, koska maakunnat rakentuvat kunnista. Se noudattaa myös perustuslain 122. §:n vaatimusta yhteensopivista aluejaotuksista, koska näin voidaan hyödyntää käytössä olevaa jaotusta ja vakiintuneita nimiä (*Keski-Suomen maakunta*, ruots. *landskapet Mellersta Finland*, *Kymenlaakson maakunta*, ruots. *landskapet Kymmenedalen* jne.). *Maakunta*-termiä käytettäessä voidaan säilyttää myös tuttu aluejakotermi *maakuntajako* (*landskapsindelning*). On myös olemassa muita ennestään tuttuja *maakunta*-alkuisia sanoja, joita voi ottaa käyttöön. Kun maakuntien liitot lakkaavat, itsehallinnollisten maakuntien käyttöön jäisivät luontevasti termit ***maakuntahallitus*** (*landskapsstyrelse*), ***maakuntavaltuusto*** (*landskapsfullmäktige*) yms. Esimerkiksi suunniteltu maakuntien yhdessä omistama yhteishankintayksikkö voisi olla ***Maakuntien hankintakeskus*** (*Landskapens upphandlingscentral*).

Ongelmallisempi on sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista vastaavien alueiden ja niiden organisaatioiden tai organisaatioyksiköiden nimeäminen. Hallituksen linjauksen 7.11.2015 mukaisesti 18 monialaisen itsehallinnollisen alueen vastuulla on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestäminen, mutta niin, että lailla säädetään kolmesta alueesta, jotka järjestävät palvelut tukeutumalla johonkin toiseen alueeseen.

Näistä kolmesta alueesta ja niiden tukialueista ei tätä lausuntoa annettaessa ollut tietoa. Kun sosiaali- ja terveydenhuollon toimivuutta tarkastellaan määrävuosittain, on mahdollista, että näiden alueiden määrä myös muuttuu. Nykyisten maakuntien nimi kannattaa säilyttää niiden kahdentoista alueen nimessä, jotka järjestävät omat sosiaali- ja terveyspalvelunsa. Sen sijaan niiden kolmen sosiaali- ja terveydenhuoltoalueen osalta, jotka muodostetaan kuudesta ns. itsehallintoalueesta eli maakunnasta, nimen paikantava määriteosa on mahdollista ratkaista vasta kun tiedetään, mistä alueista ne koostuvat. Niiden aluemääritelmä voisi perustua maakuntanimien yhdistelmään, sosiaali- ja terveydenhuollon keskuspaikan nimeen tai mahdolliseen muuten yhteiseen, soveliaaseen maantieteelliseen paikannimeen.

Todennäköisesti tulee tarve nimetä jotenkin sitä hallinnon alaa, joka huolehtii maakuntien sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä ja tuottamisesta. Jotta nimistä

tulisi ymmärrettäviä ja kohtuullisen pituisia, termin *sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut* voisi korvata termillä *peruspalvelut (omsorgstjänster)*. Sen mukaisesti kolmesta kahden maakunnan yhdessä muodostamasta sosiaali- ja terveydenhuoltoalueesta voisi käyttää nimitystä *peruspalvelualue (omsorgsregion)*. Määriteosina voisi käyttää kyseisiä alueita eli maakuntia tarkoittavia paikannimiä ilman *maakunta*-termiä niin, että olisi esim. ***Kainuun ja Pohjois-Karjalan peruspalvelualue (Kajanalands och Norra Karelen omsorgsregion)***. *Peruspalvelut* voi rajata tässä yhteydessä tarkoittamaan maakuntien tarjoamia sosiaali- ja terveystalvveluita.

On todennäköistä, että hallinnonuudistuksessa tarvitaan aluenimitysten lisäksi organisaatioiden ja niiden johtamiseen liittyviä nimiä ja termejä, esim. *Uudenmaan maakuntavaltuusto (Nylands landskapsfullmäktige)*, *Uudenmaan maakuntahallinto (Nylands landskapsförvaltning)* ja *Uudenmaan peruspalvelukeskus (Nylands omsorgscenter)*.

Pirkko Nuolijärvi
johtaja, professori
Kotimaisten kielten keskus

Sirkka Paikkala
nimistön erityisasiantuntija
kielenhuolto-osasto

Aino Piehl
EU-kielenhuoltaja
kielenhuolto-osasto

LIITE Aluejakoon liittyvien nimien muodostamisperiaatteet ja termien sisältö

LIITE

Aluejakoon liittyvien nimien muodostamisperiaatteet ja termien sisältö

Viranomaisten nimien suunnittelusta

- 1) Nimen (siihen sisältyvä termi mukaan lukien) on oltava erottuva, ymmärrettävä ja helppo muistaa.
- 2) Nimen on oltava sujuva sekä suomeksi että ruotsiksi, ja se on voitava kääntää tarvittaessa sujuvasti myös muille kielille.
- 3) Kun termin eteen liitetään paikannimi, kunkin alueen nimestä tulee pitkä. Siksi itse termin pitäisi olla sellainen, että koko nimeä termeineen voi käyttää luontevasti ilman lyhentämistarvetta (vrt. *sote*).
- 4) Alueen nimen lisäksi on voitava muodostaa siihen selvästi viittaava ja ymmärrettävä toimieliimen nimi.
- 5) Nimeen sisältyvästä, aluetta tarkoittavasta termistä on voitava muodostaa luonteva aluejaon nimitys, joka on helppo kääntää myös muille kielille (vrt. *kuntajako*).
- 6) Aluetermien tulisi olla toimivia siinäkin tapauksessa, että toimieliimen tehtäväkenttä jossain määrin muuttuisi valmisteluprosessin aikana.
- 7) Samaa aluetta tarkoittavissa nimissä käytetään samaa paikannimeä. Erityispalvelua ilmaiseva termi valitaan niin, että se yhdistyy luontevasti aiottuun toimintaan.

Termien sisältöä

itsehallintoalue

Termi *itsehallinto* kattaa laajan kirjon erityyppisiä itsehallinnon muotoja, Suomessa esimerkiksi niin kunnallisen itsehallinnon kuin kirkon ja Ahvenanmaan itsehallinnon. Vaikka kuntien ja kirkon itsehallinto perustuu alueisiin, joilla on omat vaaleilla valitut luottamuselimensä ja omat hallinnolliset toimieliimensä, ei näitä alueita nimitetä *itsehallintoalueiksi* (*självstyrande område*). Sen sijaan termiä käytetään yleensä Ahvenanmaan tapaisista alueellisista kokonaisuuksista, joilla on muihin vastaavankokoisiin alueisiin verrattuna poikkeuksellista valtaa päättää alueensa asioista omissa luottamuselimissään. Sellaisia itsehallintoalueita ovat mm. Färsaaret, Grönlanti, Azorit ja Espanjan itsehallintoalueet (esim. Katalonia). Suomen hallinnollisista alueista puhuttaessa tulisikin sekaannuksen vaara, jos täällä olisi sekä Ahvenanmaan itsehallintoalue että esimerkiksi ”Uudenmaan itsehallintoalue”.

Kielelliseltä kannalta nimitys *itsehallintoalue* on pitkä, mikä todennäköisesti johtaisi vaikeasti ymmärrettäviin alueiden nimien lyhenteisiin (vrt. esim. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveystoimintakeskus *Eksote*). Varsinaisen termin pituus voi johtaa siihen, että siihen kuuluvien sanojen alkukirjaimista muodostetaan uusia, asiakkaille vaikeasti avautuvia lyhennesanoja (esim. *avi*, *ely*, *sote*), jotka helposti tulevat käyttöön nimen tilalle ja joita ei voi sellaisenaan siirtää muihin kieliin ilman, että ymmärrettävyys kärsii.

Hallintoalueen nimityksen lisäksi tarvitaan toimieliimen ja aluejaon nimitykset. Sanasta *itsehallintoalue* ei voi muodostaa luontevaa toimieliimen nimeä suomeksi eikä ruotsiksi. Hallintojaon nimitys olisi kankea sekä: *itsehallintoaluejako* ~ *jako itsehallintoalueisiin*. Vastaavat ongelmat tulisivat esiin muunkielisissä käänöksissä.

Vaikka suunniteltujen alueiden on tarkoitus olla pitkälti itsehallinnollisia, on kuitenkin hyvä miettiä, onko tarkoituksenmukaista käyttää termiä *itsehallintoalue* alueista, jotka eivät vastaa alussa lueteltuja itsehallintoalueiden tyypillisiä edustajia. On myös huomattava, että esimerkiksi englanniksi itsehallintoalue on *autonomous community*, mikä antaisi Suomen aluehallinnosta erheellisen käsityksen.

maakunta

Sanalla maakunta tarkoitetaan sekä historiallisia maakuntia että alueellista suunnittelua ja kehittämistä varten muodostettuja kokonaisuuksia, joihin Suomi on jaettu. *Uudenmaan, Päijät-Hämeen, Ahvenanmaan maakunta*.

Kun uudet itsehallinnolliset alueet perustuvat nykyisen maakuntajaon pohjalle, on luontevaa käyttää samaa nimeä ja termiä molemmista. Se helpottaa alueiden tunnistamista ja muistamista. Eri asia on, jos alueiden rajat olennaisesti poikkeavat toisistaan.

peruspalvelu(alue)

Peruspalveluilla tarkoitetaan sellaisia perusluonteisia palveluita kuin esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuolto. Termiä on käytetty muun muassa sanassa *peruspalveluministeri*. Termiä käytetään nyt vaihtelevasti, sekä laajassa (sisältää esim. infrastruktuuripalvelut) että suppeassa merkityksessä. Suppeimpaankin käyttöön sisältyvät kuitenkin aina sosiaali- ja terveyspalvelut, joten niiden ymmärretään kuuluvan peruspalvelujen ydinsisältöön. Termi on siten helposti opittavissa suosituksessa tarkoitettussa merkityksessä.

Sanan *peruspalvelu* avulla välttyään käyttämästä kaksiosaisista ja siten käytössä hankalampaa määriteosaa *sosiaali- ja terveys- / social- och hälsovårds-*, joka pituutensa vuoksi usein lyhennetään suomeksi muotoon ”SOTE” tai ”sote”. Suomenkielistä lyhennettä ei voi käyttää ruotsin kielessä, eivätkä lyhenteet muutenkaan ole hyvää virkakieltä.

hyvinvointipalvelu(alue)

Yleiskielessä *hyvinvointipalveluilla* tarkoitetaan yhteiskunnan tarjoamia sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluita sekä yksityisten hyvinvointikeskusten tarjoamia terveys- ja liikuntapalveluita. Emme suosittele tätä, koska aluenimityksenä siitä tulisi liian pitkä (*hyvinvointipalvelualue*), jota ei voi lyhentää *hyvinvointialueeksi* ilman, että sen merkitys ratkaisevasti muuttuu.